

Bruch, Z R Ph XXXIX (1919) p 210 (Datoresc această indicație amabilității d-lui Al Rosetti).

Sântem îndreptățiți să despărțim cuvântul românesc și albanez *baltă*, *balt* de etimonul iliro-balcanic **palta*, atașându-l etimonului slav, fără să pierdem din vedere că etimonul iliric poate fi la origine identic cu cel slav

GR NANDRIȘ

III

Cel mai vechiu calendar românesc.

În Bibliografia românească, tomul II, p 48, Bianu și Hodoș înregistrează cel mai vechiu calendar românesc tipărit la Brașov, prin osteneala Dascalului Petcu Șoanul, la anul 1733

Domnului Gh Bogdan-Duică, dând peste niște note ale cronicarului sas din Brașov Thomas Tartler, i „se pare că *după* Petcu Șoanul a venit tipograful autodidact Popa Petre, care, făcându-și o tipografie primitivă, a încercat un calendar *încă necunoscut* nouă” —, „Dascălu Petcu Șoanul și Popa Petre sânt *două* persoane, nu una”, zice tot d-l Duică¹⁾ Așa dară avem nu numai două nume deosebite Petcu și Petre, dar și două funcțiuni deosebite dascăl și popă, ceea ce a făcut pe Dl Bogdan-Duică să creadă că avem a face cu două persoane și cu două calendare Cu toate acestea, dascălul Petcu Șoanul, care a tipărit calendarul apărut la anul 1733 și popa Petre din Șchei, despre care scrie Thomas Tartler patru ani mai târziu, la anul 1737, că a avut o tipografie în care a tipărit mai întâu un calendar cu litere tăiate în plumb și lipite pe o scândură, iar mai târziu a început să și toarne litere, e una și aceeași persoană

Mai întâu să lămurim chestiunea cu cele două funcțiuni de dascăl și de popă La anul 1733 Petcu Șoanul eră dascal la biserica Sf. Nicolae din Șcheii Brașovului. La anul 1735,

¹⁾ Cf *Țara Bârsei*, a 1929, No I, p 76—78 Interesantele note ale cronicarului Tartler sânt traduse acolo în întregime de D-l Bogdan-Duică

Decembrie 14, „Vlădica sârb Nicanor Proin, episcopul Cruședolului, venind la Brașov, trimis de la părintele mitropolitul Belgradului Vichentie Ioannovici, cu patent împărătesc și cu pașuș de la Mărua sa ghinerariul Vallis, ceind oarece ajutori, pentru un reghement nou ce au lăsat împăratul ca să facă nașionul de ritul grecesc, prin socotința orășanilor, au popit pe pop(a) Petcu Șoan”¹⁾ Prin urmare autorul calendarului apărut la 1733 la data când scrie Tartler nu mai eră dascăl, ci popă Deci chestiunea celor două funcțiuni e lămurită

Ce privește a doua chestiune cu cele două nume deosebite, putem face dovada că popa Petcu — ceea ce se pare foarte curios — e numit, probabil numai de strein, și Petrus Anume în „series Parochorum”, cuprinsă în cronică latinească a Doctorului Vasile Popp, se înregistrează ca al 39-lea preot la biserica Sf Nicolae din Șchei Petku (Petrus IV), mort la anul 1740²⁾ Din istoria și documentele bisericii se poate constata cu siguranță că la epoca care ne interesează nu eră nici un preot acolo cu numele Petre

Din cele premergătoare nu mai încape nici o îndoială că Dascalul Petcu Șoanul și popa Petre sânt una și aceeași persoană și că cronicarul sas Thomas Tartler, în notele sale, vorbește de calendarul tipărit de Dascălul Petcu Șoanul la anul 1733, care e deci cel mai vechiu calendar românesc, după datele care ne stau la dispoziție până astăzi

Întru cât din notele cronicarului sas, precum și din unele însemnări din Istoria bisericii Sf Nicolae se vede că nu puțină vâlvă au strârnit—cum eră de altfel și natural—încercarea îndrăzneată a dascalului Petcu în arta tipografiei și cele cuprinse în calendarul redactat de el, merită să ne ocupăm puțin de familia Șoanul și, în special să adu-

¹⁾ *Istoria Besearecei Șcheilor Brașovului*, publicată de Sterie Stinghe, Brașov, 1899, pp 131 și 133

²⁾ Ion Mușlea *Viața și operi' Doctorului Vasile Popp (1789—1842)* Anuarul Institutului de Istorie Națională, vol V, p 156 Data morții e greșită cu un an, după cum vedem din Istoria Besearecei, p 164, unde se notează „1741 Mai 31 s'au pristăvit pop(a) Petcu Șoan puțin bolind”

năm aici tot ce știm despre autorul primului calendar românesc

Numele Șoanul, scris și Șoanu, Șohanu[1] sau, cu ortografie germană, Schoanul, se găsește de repetite ori în documentele brașovenești Șoanu erau o familie mare, de frunte, care a dat jurați la biserica Sf Nicolae atestați încă de pe la sfârșitul secolului al 17-lea Ion, Radu, Costea și alții ¹⁾ Despre Petcu Șoanul știm că era dascal la anul 1731, când a și început „a face tipografie”, în care și-a tipărit calendarul, s'a poposit la anul 1735 și a murit la anul 1741. Mai știm și aceea că a luat învățătură de la popa Stătie Gridovici, om cu multă carte și foarte umblat ²⁾ În Istoria bisericii Sf Nicolae, la p 100, aflăm următoarele „1731 au început a face typografie Petcu Șoanu dascalul, lucru care el nu văzuse nicăiri și au tipărit niște calendare ³⁾, în care au pus niște lucruri a zodilor, cine când se va naște cum va fi, care izvod l-au luat de la pop(a) Stătie, ce aceale gâcături besearca pravoslavnică nu le primește”

Tot din istoria bisericii, p 139, aflăm că popa Petcu era să intre la 1736 în bucluc mare cu „pateru papistași”, deoarece botezase un copil al unui țigăn care trecuse la papistași, dar a cărui mamă rămăsese ortodoxă

Hiperurbanism fonetic în documente vechi.

Pe la 1700, în timpul domniei lui Constantin Brâncoveanu, era „mare județ al cinstitei cetăți a Brașovului” Georg Jeckel. În nenumăratele scrisori domnești adresate acestuia, numele lui e redat mai rar sub o formă core-

¹⁾ Cf *Documente privitoare la trecutul Românilor din Șchei* publicate de Dr Sterie Stinghe, vol I—V, și *Quellen zur Geschichte der Stadt Kronstadt*, vol V, p 118)

²⁾ Cf și notele traduse de D-1 Bogdan-Duică din Thomas Tarler în *Țara Bârsu*, 1 c

³⁾ Din această notă s'ar părea că a tipărit mai multe calendare, despre care noi n'avem știre